

Asia: VN/12457/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaksi 2024 (YTS2024)

Luku 1. Johdanto

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

Johdannossa (s. 12) todetaan, että ”strategia on pyritty kirjoittamaan aikaa kestävään muotoon. Lukuisat käynnissä olevat uudistushankkeet vaikeuttavat erityisesti aluetason toimijoiden kuvaamista yksityiskohtaisella tasolla. Näillä kohdin on valittu yleisluontoisempi ilmaisutapa.” Aluetason toimijoiden lisäksi esimerkiksi kansalaisyhteiskunta ja järjestöt ovat rahoituksen osalta merkittävässä muutoksessa. Kokonaisturvallisuuden kannalta onkin huomattava, että strategia ei perustu vääriksi osoittautuviin oletuksiin siitä, mistä turvallisuuden kannalta tässä hetkessä tai pidemmällä aikavälillä kriittisistä asioista esimerkiksi järjestöillä on edellytyksiä huolehtia. Yleisluontoisen esityksen lisäksi on siis aktiivisesti pidettävä huolta siitä, että strategiassa esitettyihin toimintoihin löytyy jatkossakin resurssit.

Johdannossa (s. 13) todetaan, että ”yksilöt ovat yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden avaintoimijoita.” Yksilöiden sijaan raportissa voitaisiin kuitenkin puhua kansalaisista, jolloin esiin nousisi vahvasti yksilöiden kokemus osallisuudesta ja olemassaolon merkityksestä. Asuinalueiden, kuntien ja koko Suomen kehittäminen kasvattaa yhteiskuntavastuuta, ja olennaista on valjastaa yksilöiden osaaminen ja innostus yhteiseen tekemiseen. Yksilöiden tarkasteleminen kansalaisuuden tai jopa kanssalaisuuden näkökulmien kautta laajentaisi raportin viestiä meistä jokaisen tarpeellisuudesta kokonaisturvallisuuden vahvistamisessa.

Luku 2. Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

2.2 Kansainvälinen ja EU-toiminta

Pidämme tärkeänä, että strategiassa on mainittu myös järjestöjen toiminta kansainvälisessä yhteistyössä ja pidetty tämän toiminnan jatkumista välttämättömänä sekä toimijoille itselleen että yhteiskunnan kokonaisturvallisuudelle. Järjestöjen kansainvälinen yhteistyö on monimuotoista, mutta valitettavasti etenkin YK-järjestöjen sekä rauhanjärjestöjen yhteistyön mahdollisuuksia ollaan hyvin merkittävällä tavalla kaventamassa tai kokonaan rapauttamassa Orpon hallituksen vuotta 2025 koskevassa budjettiehdotuksessa.

2.4 Sisäinen turvallisuus

Yhdymme strategian toteamukseen, että sisäisen turvallisuuden ylläpito perustuu ensisijaisesti ennaltaehkäisyyn. Strategiassa todetaan, että ” Sisäisen turvallisuuden palvelut tuotetaan siten, että ihmiset saavat tarvitsemansa avun koko maassa nopeasti, tehokkaasti ja yhdenvertaisesti. Tämän edellytyksenä on toimiva viranomaisyhteistyö kaikilla tasoilla.” On kuitenkin ensisijaisen tärkeää huomata, että viranomaisyhteistyö yksin ei pysty tuottamaan turvallisuuden perustaa, johon raportin mukaan kuuluvat mm. ihmisten hyvinvointi ja yhteiskunnallinen osallisuus. Viranomaisten yhteistyön lisäksi tässä kohdassa tulisi mainita myös järjestöt ja kansalaisyhteiskunta.

2.6 Väestön toimintakyky ja palvelut

Tässä osiossa tuodaan esiin toisaalta toimintakykyiset yksilöt ja toisaalta kunnat ja hyvinvointialueet. Yksilöiden rinnalle olisi syytä kuitenkin tuoda yhteisöjen näkökulma. Myös kriisitilanteissa järjestöjen tuottama tai epävirallinen yhteisöllinen apu on aivan keskiössä turvaamassa väestön toimintakykyä ja palveluita. Ja jotta järjestöjen rakenteet toimivat kriisitilanteissa ja yksilöillä on yhteisöissä toimimisen taitoja, tulisi näiden turvaamiseen ja rakentamiseen panostaa ennaltaehkäisevästi. On hyvä, että järjestöt on nostettu strategiassa esiin henkisen kriisinkestävyuden näkökulmasta, mutta yhteisöllisen avun ja tuen aivan konkreettinen puoli väestön toimintakyvyn ja palveluiden näkökulmasta on myös tärkeää muistaa.

Luku 3. Yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvat uhkat

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

-

Luku 4. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

4.2.

Yhdymme strategian huomioon, että ”pelkkä viranomaisten varautuminen ei ole riittävää yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi.”

Luku 5. Kokonaisturvallisuuden toimijat

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

5.3

Strategiassa on kuvattu kansalaisyhteiskunnan kokonaisturvallisuustoimijoita kattavasti. Yhdymme Marttaliitto ry:n huomioon, että on tärkeää ymmärtää, että järjestöjen rahoituksen vähentyessä ja toimintaympäristön radikaalisti muuttuessa, järjestöjen toiminnan jatkuvuus ei ole itsestään selvää ja mahdollisuudet osallistua omatoimiseen varautumiseen ja ennaltaehkäisevien tehtävien hoitamiseen myös vähenevät.

5.4

Yksilöitä turvallisuustoimijoina kuvaava osio nostaa esiin kansalaisuuden näkökulman, joka olisi syytä tulla esiin jo strategian johdannossa.

Pidämme tärkeänä, että luvussa yksilöt nähdään myös yhteisöjen, esimerkiksi järjestöjen, perheen tai lähiyhteisön jäsenenä. Vuonna 2014 julkaistuissa Rikostorjuntaneuvostolle suunnatussa Naapuriapu-työryhmän suosituksissa korostetaan, kuinka yhteisöllisiä rakenteita vahvistamalla mahdollistetaan ihmisten itsensä luomat ratkaisut asuinalueidensa ongelmiin. On kuitenkin huomattava, että yksilöiden osaamista ja kykyä toimia osana yhteisöjä voidaan ja tulee aktiivisesti vahvistaa, esimerkiksi poistamalla vapaaehtoistoiminnan esteitä, vahvistamalla paikallisdemokratiaa ja kansalaisten oikeuksien tuntemista, panostamalla naapuruussovittelutoimintaan ja avaamalla julkisia tiloja yhteisöjen käyttöön.

Strategiassa nostetaan esiin yksilöiden toimintakyky, joka perustuu kehon ja mielen hyvinvointiin. Suomalaisten koettu hyvinvointi on viime vuosina heikentynyt rajusti ja laajamittaisesti, ja etenkin nuorten tilanne on monien mittarien valossa hyvin haastava (esim. Eriarvoisuuden tila Suomessa 2024, toim. Anna Rajavuori, Kalevi Sorsa -säätio). KELAn tilastojen mukaan joka kymmenes suomalainen söi vuonna 2023 masennuslääkkeitä, ja mielenterveysperusteisten sairaspotilaiden määrä on kasvanut merkittävästi. Hyvinvoinnin vajeita on paikattava järjestelmällisesti ja laaja-alaisesti ja esimerkiksi järjestöjen toimintaedellytyksistä mm. nuorten mielenterveyden tukena, työkyvyn palauttajina, matalan kynnyksen liikuntamahdollisuuksien tarjoajina tai yhteisöllisyyden taitojen vahvistajina tulee turvata.

Luku 6. Kokonaisturvallisuuden tulevaisuus

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

Luvussa on mainittu väestönkehitys, mutta pitäisimme tärkeänä nostaa esille näkyvissä olevia muutostrendejä myös tarkemmin, sillä niillä on suurta merkitystä Suomen kokonaisturvallisuuden

kannalta. Suomen väestö ikääntyy 2020-luvulla odotettua nopeammin, ja lapsia ja nuoria on yhä vähemmän suhteessa ikääntyneisiin ja keski-ikäisiin. Työikäisten vähentyvä määrä tarkoittaa, että jokaisen henkilökohtaista potentiaalia ja toimintakykyä tulisi tukea läpi elämän. Myös väestön sijoittuminen Suomessa muuttuu – jo tällä hetkellä yli 70 prosenttia suomalaisista asuu kaupungeissa tai niiden kehyskunnissa. Erityisesti alle 30-vuotiaat suomalaiset muuttavat kaupunkeihin, korkeammin koulutetut muita useammin. Tämä johtaa vahvojen ja elinvoimaisten alueiden vahvistumiseen entisestään muiden heikentyessä. (Kestävän väestökehityksen Suomi, Väestöliiton väestöpoliittinen raportti 2050).

Näiden tietojen pohjalta kokonaisturvallisuuden tulevaisuudessa tulisi huomioida kansalaisten toimintakyvyn tukeminen läpi elämän ja paikallisten yhteisöjen vahvistaminen haja-asutusalueilla. Molemmat ovat teemoja, joissa järjestöillä on paljon annettavaa ja osaamista.

Strategiassa nostetaan esiin määrältään, osaamiseltaan ja tahdoltaan riittävän henkilöstön varmistaminen edellytyksenä yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiselle. Henkilöstön rinnalle tulisi nostaa riittävä, koulutettu ja motivoitunut vapaaehtoisten joukko.

On huomattava, että väestökehitys ja muutokset ihmisten käyttäytymisessä ovat johtaneet myös vapaaehtoistoiminnan vähenemiseen. Kansalaisareenan mukaan aiempaa harvempi ennakoii osallistuvansa vapaaehtoistoimintaan kolmen vuoden päästä (Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen Suomessa 2024 raportti, Kansalaisareena). Samassa tutkimuksessa järjestöt, yhdistykset ja seurat nähdään selkeästi tärkeimpinä vapaaehtoistoiminnan järjestäjinä. Järjestöjen, yhdistysten ja seurojen ammattimaista vapaaehtoistoiminnan organisoimista tulee tukea myös jatkossa, jotta vapaaehtoisten resurssi kokonaisturvallisuuden tuottajina varmistetaan.

OSA 2: Strategiset tehtävät

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse strategisen tehtävän numero ja nimi sekä nimeä osio (Päämäärä ja tavoitteet; Toiminta-ajatus; Toimijat).

KANSAINVÄLINEN JA EU-TOIMINTA

5. Yhteyksien ja yhteistyön kehittäminen ulkovaltojen ja keskeisten kansainvälisten toimijoiden kanssa / Toimijat

Toistamme tässä kohdassa 2.2 esitetyn huomion: Pidämme tärkeänä, että strategiassa on mainittu myös järjestöjen toiminta kansainvälisessä yhteistyössä ja pidetty tämän toiminnan jatkumista välttämättömänä sekä toimijoille itselleen että yhteiskunnan kokonaisturvallisuudelle. Järjestöjen kansainvälinen yhteistyö on monimuotoista, mutta valitettavasti etenkin YK-järjestöjen sekä rauhanjärjestöjen yhteistyön mahdollisuuksia ollaan hyvin merkittäväällä tavalla kaventamassa tai kokonaan rapauttamassa Orpon hallituksen vuotta 2025 koskevassa budjettiehdotuksessa.

SISÄINEN TURVALLISUUS

12. Vaalien toimeenpanon ja demokratian edellytysten turvaaminen / Toiminta-ajatus ja toimijat

Strategisen tehtävän Päämäärä ja tavoitteet -osiossa kirjoitetaan: ”Kriisitilanteissa järjestöt voivat luoda yhteiskunnan sisäisiä vetovoimia ja sitä kautta vahvistaa turvallisuutta sekä tukea viranomaisia. Vuoropuhelua viranomaisten ja järjestöjen välillä ylläpidetään, ja järjestöjen toimintaedellytyksiä pyritään turvaamaan kriisitilanteissa.”

Toiminta-ajatus ja toimijat -osiossa ei kuitenkaan selkeästi esitetä jatkopolkua siihen, miten ja mitkä tahot pitävät yllä vuoropuhelua ja turvaavat järjestöjen toimintaedellytyksiä. Osioita tulisi selkeyttää tältä osin.

13. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen

Päämäärä ja tavoitteet

Tässä osiossa nousee esille yleinen järjestys ja turvallisuus erityisesti poliisin keskeisenä tehtävänä. Vuonna 2014 julkaistuissa Rikostorjuntaneuvostolle suunnatussa Naapuriapu-työryhmän suosituksissa todetaan, että vahva kansalaisyhteiskunta ja ihmisten oma vastuunotto nousevat tärkeiksi tekijöiksi turvallisuuden tunteen ja rikosentorjunnan näkökulmasta. Naapuriapu ja yhteisöllinen elämänmeno asuinalueilla eivät ole

vain mukavia lisämausteita vaan sosiaalisen rikosentorjunnan ja jopa yhteiskuntarauhan kannalta olennaisia rakenteita.

Toiminta-ajatus

Strategiassa ansiokkaasti esitetyn poliisin ja sisäministeriön tietopohjaisen työn rinnalla yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisessä tulisi mainita laajemmin paikallistason vuorovaikutus asukkaiden, viranomaisten ja alueen toimijoiden kesken ja välillä. Viranomaiset eivät pysty ratkaisemaan kaikkia turvallisuuden puutteita. Yhteisöllisiä rakenteita vahvistamalla mahdollistetaan ihmisten itsensä luomat ratkaisut asuinalueidensa ongelmiin.

Toimijat

Kannatamme sitä, että strategiassa on nostettu esiin poliisien yhteistyö yhteisöjen ja asukkaiden kanssa. Turvallisuuden ylläpitämisessä tulisi panostaa kuitenkin ennaltaehkäisyyn ja nostaa esiin esimerkiksi kuntien mahdollisuudet vähentää turvattomuutta synnyttävää eriarvoisuutta asuntopoliitikalla, koulun ja nuorisotyön rooli sekä alueellisesti toimivat järjestöt, seurakunnat ja yhteisöt.

14. Yhteiskuntajärjestyksestä vaarantavan rikollisuuden torjunta

Päämäärät ja tavoitteet

Strategiassa kuvataan, kuinka yhteiskuntajärjestystä vaarantavia rikoksia paljastetaan, ennalta estetään tai selvitetään. Etenkin radikalisoitumisen ja jengiytymisen kohdalla järjestöissä on kehitetty riskitekijöihin puuttumiseen, toiminnan kärjistymistä rikoksiksi ennaltaehkäisevää sekä esimerkiksi jengeistä irtautumista tukevaa toimintaa. Myös tämä varhaisemman puuttumisen näkökulma tulisi lisätä päämääriin ja tavoitteisiin.

Toiminta-ajatus

Toiminta-ajatuksessa on mainittu laaja keinovalikoima, mutta kuvauksessa tyypistytään mainitsemaan tiedon hankkiminen ja analysoiminen, tilannekuvan luominen ja jakaminen sekä tehokas toiminnallinen vaste. Näiden rinnalle toiminta-ajatukseseen tulisi nostaa etenkin radikalisoitumisen ja jengiytymisen kohdalla juurisyihin puuttuminen sekä aktiivinen yhteiskuntajärjestystä vaarantavan rikollisuuden ennaltaehkäisy yksilöihin ja yhteisöihin suunnatuin toimenpitein.

Toimijat

Järjestöjen rooli on merkittävä tässä kokonaisuudessa ja järjestöt tulisi nostaa esille toimijana. Esimerkkeinä työstä Vuolle Settlementti ry on tuottanut materiaalia yläkouluikäisille radikalisoitumisesta, Aseman Lapset ry:n Sawian-työ ennaltaehkäisee radikalisoitumista ja jengiytymistä, Helsinki Mission Aggredi Primo ehkäisee jengiytymistä ja Aggredin irtautujatyö tukee rikollisryhmistä irtautumista. Järjestöt ovat olleet myös keskeisiä rikoksia ja jengiytymistä ennaltaehkäisevän työn kehittäjiä ja yhteistyökumppaneita esimerkiksi rikoksia ja jengiytymistä ennaltaehkäisevässä ankkuritoiminnassa. Järjestöillä on osaamista kehittää toimintaympäristön muuttuessa ketterästi uusia toimintamalleja.

21. Maahanmuuton prosessien turvaaminen / Toimijat

Päämäärässä ja tavoitteessa on tunnistettu kaksisuuntaisen kotoutumisen merkitys ja toiminta-ajatuksessa nostettu esiin hyvät väestösuhteet sekä kolmas sektori merkittävänä toimijana. Toimijat-osuudesta on kuitenkin unohtunut kokonaan tämä kotoutumisen näkökulma ja siihen liittyvät toimijat.

HENKINEN KRIISINKESTÄVYYS

52. Nuorisotyön ja -toiminnan sekä liikunnan kansalaistoiminnan ylläpitäminen

Pidämme tärkeänä, että strategiaan on nostettu kansalaistoiminnan ylläpitäminen. Nuorisotyön ja liikunnan lisäksi olisi kuitenkin syytä tarkastella myös muita kohderyhmiä, joko lisäten ne tähän toimenpiteeseen tai omana kokonaisuutenaan. Myös kriisitilanteissa ja niihin varautumisen kannalta keskeisiä ovat esimerkiksi ikääntyneiden järjestöt, vamma- ja potilasjärjestöt, ympäristöjärjestöt sekä maahanmuuttajien kanssa työtä tekevät järjestöt.

54. Syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäiseminen

Pidämme tärkeänä, että syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäiseminen on nostettu omaksi tavoitteekseen ja tunnistetaan strategiassa yhteiskunnan vakauteen ja turvallisuuteen vaikuttavaksi asiaksi. Toimenpiteessä tarkastellaan syrjäytymistä ja eriarvoisuutta kiitettävän monipuolisesti.

Pidämme kuitenkin tärkeänä, että syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäisemisen näkökulmia huomioidaan myös muissa tavoitteissa, joihin syrjäytymisellä ja eriarvoisuudella on merkittäviä vaikutuksia. Tällaisia ovat esimerkiksi toimenpiteet 12, 13, 14 ja 21 (kotoutumisen osalta).

55. Vapaaehtoistoiminnan edistäminen

Toimijat

Yhdymme Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki Ry:n huomioon siitä, että tekstiin ”Vapaaehtoistoiminnan edellytyksiä edistetään kaikkien ministeriöiden sekä niiden alaisten laitosten ja keskusten jatkuvalla yhteistyöllä järjestöjen kanssa. Hyvinvointialueiden, kuntien ja alueellisten toimijoiden tiivis yhteistyö järjestöjen kanssa vahvistaa alueellisten ja paikallisten vapaaehtoisresurssien riittävyyttä.” tulisi selkeämmin kirjata se, että vapaaehtoistoiminnan edistämisen ja jatkuvuuden turvaamiseksi tulee huolehtia myös järjestöjen taloudellisista resursseista.

Yleiset kommentit strategialuonnokseen.

Kirjoita yleiset havaintosi strategialuonnoksesta.

Suomen Setlementtiliitto ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaan (Valtioneuvoston periaatepäätös).

Setlementtiliike on uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton kansalaisliike, jolla on Suomessa yli 100 vuoden kokemus työstä yhdenvertaisuuden, moniarvoisuuden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden puolesta. Teemme vaikuttavaa toimintaa paikallisten tarpeiden mukaan mm. kriisityön, matalan kynnyksen toiminnan, lapsi- ja nuorisotyön, vapaan sivistystyön ja kansalaistoiminnan keinoin. Lisäksi tuotamme yhteiskunnallisesti vaikuttavia sosiaali- ja terveystalvituja.

Kuusterä Kirsti
Suomen Setlementtiliitto ry